מדינה יהודית בדרך

גליון מס' 58 ◆ "מי בא" 230 ◆ א' כסלו התשפ"ז

אנכי עשו בכורך (וישמעאל)

◆ על הצדיקים ועל החסידים

סיימנו את הגליון הקודם בתפילה ותקווה, המתבקשת מאד ממצב הדברים לאחר הבחירות ותוצאותיהן, ל"מהפך" של תופסי התורה ממנטאליות של **צדיקים**, הסרים מרע כמדת יכולתם לשם שמירת זהותם הנבדלת־בהגדרה, ומתוך חרדה לעצם קיומה בעולם שכולו או רובו רע ומנַגד לקדושה מטבע ברייתו – למנטאליות של **חסידים** שעיקר עניינם ב"עשה טוב" ומגמתם "להתחסד עם קונם" ולעשות לו נחת רוח מכל עולמו שבראו לכבודו. ננסה כעת לפַתח את שתי העמדות הללו, הקיימות כמובן שתיהן ביהדות ומושרשות היטב בתורה מראשיתה.

הכתוב (בתהלים לד,טו) אומר: סור מרע ועשה טוב, בקש שלום ורדפהו, ובפשוטו נראה, וכך מבין הצדיק הנוטה לפשט הנגלה, שסור מרע קודם, ואכן "היראה (מלקלקל) היא שרש העבודה וראשיתה". אך הרי "אברהם (האוהב הוא ש)הוליד את יצחק" שמדתו יראה – "פחד יצחק", "ויחרד יצחק", "מגורי אביו"! וכן "אנכי", שרש מצוות עשה, קודם ל"לא יהיה לך" שרש מצוות לא־תעשה! משום כך מעדיף החסיד לפרש כפירוש הבעש"ט זי"ע: סור מרע **על ידי** ועשה טוב, או: סור מלעסוק ברע והתרכז בטוב, ועל ידי כך גם: **עשה טוב את הרע עצמו!** אשר זוהי תכלית כוונת הבריאה מראש מקדם, וכך דווקא תקוּדַם היטב ההתכללות בין שתי הגישות: **בקש שלום ורדפהו!**

אכן דרך ה**חסיד** היא גם דרך **הָרָשע**, ודרך **בעל־התשובה**, שהרי שלשת אלו הם (במקורות) היפוכים לצדיק, ומשמע שמדובר בטיפוס־נפש אחד, שמשתַנֶה או מתנועע בין תחנות שונות. בעוד שהצדיק הוא "תמיד צדיק" שמוחו שליט על לבו לעשות ככל הכתוב. הרי היפוכו הוא לכתחילה בחזקת רשע ש"הוא ברשות לבו" ושרירותו הרעה, אך היא הנותנת להניח ששרירות הלב המדריכה אותו תתן בו כח במוקדם או במאוחר "לתפוס את עצמו" ולהכיר בטעותו, מה שיוביל אותו להתהפך ולהיות **בעל תשובה** (בגי' **איפכא מסתברא**) מאהבה המהפכת זדונות לזכיות, ובהמשך הריהו חסיד, ההולך **בשרירות לבו הטוב**, "לפנים משורת הדין". שלשת המצבים הללו מתגלים בדוד, המלך החסיד, המקים עולה של תשובה, המברכת למפרע את פשעו־רשעו, עד ש"כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה".

כלומר: מעולם לא חטא דוד בגניבת דעת העליונה, שהרי כל־עצמו הריהו "חסיד" העושה נחת רוח לבוראו, ואין לו ולא יכול להיות לו רצון "נפרד" [וכפי שאמרו על מרדכי־איש־ימיני שנקרא **יהודי** על שם אי־מסוגלותו להכיר בעבודה זרה, כי**יהודה** אבי־דוד ה"נקרא כולו על שמו של הקב"ה" ושם **הוי"ה** כסדרו חתום בשמו (בתוספת **ד**' המורה על דלותו ושפלותו־בעיניו)]. אכן בכדי לעשות נחת רוח לבוראו, צריך החסיד שיהיה לו עצמו "חוש בנחת רוח" שממנה יודע הוא לשער בוודאות פנימית מהו הדבר העושה נחת רוח ליוצרו, וזהו בדיוק הדבר שעלול להכשיל אותו – להסחף מרוב התלהבות ושלא מדעת "לאכול פגה" את התאנה שטרם הבשילה. על כך מוכן הוא לקבל עליו ייסורים באהבה, אך אינו מוותר על האמת העקרונית שנחת־רוחו של ה' ש"נתאוה להיות לו דירה בתחתונים" ובתוך כל אישי ישראל, בשום פנים אינה יכולה לסתור את תאוָתי שלי, ובסופו של דבר נתגלה שאכן לא שגה דוד ברואֶה, וראויה לו בת שבע משש ימי בראשית להיות אם המלכות, שלמה ומשיח [בדיוק כמו יהודה שנכשל בתאווה בלתי־נשלטת על אם הדרך, שלבסוף נתבררה כאמת־לאמתו, כ"תאות צדיקים אך טוב", המולידה את פרץ אבי המלכות, וממנו יתברך "יצאו כבושים" הדברים מכבשונו של עולם, כדברי רבותינו. ועל זה הדרך עתידים להתברר כל חטאי ישראל הקרויים כולם "יהודים"].

◆ יסוד ומלכות

ברור למבין שדרך צדיקים היא "זכרית" וקשורה ל**יסוד**־יוסף הצדיק החכם שלבו ברשותו, השומר בריתו ואינו נופל בתאוה, וכך נאה לכל אדם, לכל נער (ורָק) בתחילת דרכו, כנקודת מוצא, להיות שמור וזהיר וסר מרע ככל האפשר, "כי צדיק ה' צדקות אהֵב". אך מבחינת מגמה ותכלית, דוד־השביעי הוא הנבחר למלך ולו ה**מלכות**, היינו כל בני הממלכה פשוטי העם וה**נוקבא** שפתחה בחטא התאוה, ו"**סוף** ישראל לעשות תשובה, ומיד נגאלים".

כי כן "צדיקים מעטים" ו"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", אך תכלית הכוונה היא ללכת בדרכי ה' שבחר לרדת משמי מרומיו "הנקיים", לצאת **לבָרָא** (=לַחוץ) בכדי **לברוא** ולממש תאוותו להיות לו דירה במציאות התחתונה דווקא. הבריאה־המציאות־המשתנָה־תדיר היא לגבי הבורא כנוקבא (-**מצא־אשה**), זה חינה וזה חסדה ובה בחר לשכון, ומעתה העיקר הוא ברית־אהבה והזדהות והודיה, כטבע החסיד, יותר מטבע הצדיק המתרכז "בשמים" – בשמירת טוהר מחנהו הנבדל [וכך כל **חתן הנוחת** למציאות, לעולמה של האשה, הופך מצדיק לחסיד].

שכן בשרשם של דברים, שני יצרים הם: יצר התאוה המתפשטת בלי

ביקורת, ויצר הגאוה והנפרדות. לזה האחרון שייכים גם לשון הרע וכעס וקנאה ורציחה ואף יצר עבודה זרה. יצר התאוה ישנו גם בישראל, שהרי **הזב** אינו משתלח מחוץ למחנה ישראל, אך יצר הנפרדות שממנו כל קלקולי היחסים הנ"ל, מסומל ב**מצורע** המשתלח מחוץ למחנה ישראל, כי הוא לחלקו של עשו החי על חרבו. [וכן יצר עבודה זרה בטלו תוקפו מישראל על ידי אנשי כנסת הגדולה, אך את יצר התאוה ראו שאין לבטלו, כי אז "לא נמצאה ביצה בת יומה", הרומז גם לחידושי תורה טריים, וכדברי הזוהר שיצר זה נקרא "לבן", כי עתיד להתלבן ובלעדיו לא תימצא חמדת התורה]. הצדיק נוטה לביקורת על מי שאינו טהור כמותו, כשאול על דוד וכיוסף על אחיו, ואילו האחים רואים ביוסף גאוה ו**קנאה** (בני **יוסף**) שעתידה אף לבוא לידי עבודה זרה ("זה עתיד להשיאנו לבעלים") ורציחה ("בשכם ובגלעד מצויים רוצחים"), וכשנכשל הצדיק נוטה הוא ל**הצטדקות** (כשאול), ועל כן הלכה כיהודה החסיד־היודע להודות (וממנו דוד הנבחר למלכות), כי מכוחו נתאחדו השבטים.

וכך בדרך הלימוד – הצדיק מבקש את ה**אמת** השמיימית הכתובה לכל פרטיה, לצאת ידי חובתה ולא לפגום, ואילו החסיד־האשה (ורוב פשוטי העם) מבקשים את ה**אמונה**, את ה' המבקש להיות אלקי הארץ, ולהזדהות עמו מתוך המציאות האישית שלו־עצמו, כי מפני שפלותו־בעיניו אין לו מציאות אחרת; נוטה הוא לפיכך לסמוך על לבו הטוב שידריך אותו בלכתו אל הבלתי־ידוע, כאברהם ראש־כל־המאמינים, על־אף שכל הדרכים בחזקת סכנה [וכיהודה (לשון נקבה, כמו "היתה יהודה"...) השואל "מה בצע כי נהרוג" – מה נרוויח **אנו** מכך, גם אם נניח שחייב יוסף מיתה. ומשום כך יהודה הוא "מחוקק", ככתוב בברכות יעקב ובשירת דבורה, כי דברי תורה חקוקים על לוח לבו, וכך יתקיים בכולנו לעתיד, כדברי ירמיהו (לא,לב) "נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה")]. וידוע כי "בא חבקוק והעמידן (את כל תרי"ג המצוות) על אחת", על האמונה, כי אכן, כדברי דוד (במזמור קיט) "כל מצוותיך אמונה" (-גם במשמע של נאמנות ו"אימון" בשטח). וכן ידוע בחכמת האמת כי בזיווג איש ואשה "הוא אמת והיא אמונה", וכיוון הדברים (בהיסטוריה כולה) מאמת לאמונה, מרווקות לנישואין ומתורה לתפילה (שהיא ביטוי של אמונה כמובן, וכדברי רבינו נחמן שבדורותינו הקרובים לגאולה, יש לעשות מן התורות תפילות).

ובחטא הקדמון, האשה פתחה בו מתוך ש"**תאוה** הוא לעינים", אך האיש הצטרף אליה כפי הנראה מתוך רצון להיות כאלקים יודע טוב ורע – שרש המינות והגאוה המפרידה (וכדברי רבותינו ש"אדם הראשון מין היה" ו"גונב דעת העליונה"), ובכך דווקא נחתם ונכתם העוון, בהאשימו את "האשה אשר נתת עמדי", בעוד שההיפך הוא הנכון: לתאוה יש תשובה מאהבה, ולא לגאוה ומינות! האיש אמור ללמד זכות על אשתו ובכך יוכל לשוב מגאוותו־נפרדותו, ובעקבות כך תוכל האשה לעלות אל האמת שלו ולהנצל מפחזותה הספונטאנית המכשילה אותה.

* * *

"הקול קול יעקב והידים ידי עשו, ולא הכירו". לכאורה צריך היה להקים "ועדת חקירה" לעמוד על פשר הדבר! אלא שזה בדיוק אומר־מבקש יצחק מעשו: יודע אני שידיך ברוכות ומוצלחות, אך האם לא תוכל להתנער בתשובה, שהיא "בשעתא חדא ברגעא חדא", ולסגל לעצמך גם את עולמו של יעקב התם יושב האהלים, ובכך תזכה לברכה ותצדיק את בכורתך המזכה אותך ב"פי שנַים"?! והנה מופיע לפניו בדיוק מה שרצה: קול יעקב עם ידי עשו, ומברכו בלב שלם. למרבה הפלא נתברר שעשו עייף ו"לא יוצלח" גם בעולמו שלו, וכל שכן שאינו יכול להכנס לעולמו של יעקב, ואילו יעקב עושה את הבלתי־יאומן ומצליח להכנס בקור רוח לנעליו של עשו כצייד מבטן ומלידה, ודבריו "אנכי עשו" אמתיים ומשכנעים: אני איש המעשה האמתי, בעוד שעשו הפך לקליפה של עצמו!

משום כך יצחק אינו חוזר בו, ו"גם ברוך יהיה" יעקב בלבוש עשו (שנתברר בהמשך כי גם הבכורה בידיו). ומה תקנתו־תשובתו של עשו? בכפיפותו ליעקב! בדיוק כפי ש"שמעאל עשה תשובה" בכפיפותו ליצחק (בקבורת אברהם), ובכך נכלל בו. אך עשו מסרב להכפיף עצמו ליעקב ותשובתו נדחתה לעת קץ, "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", לא עוד אלא שמבקש הוא להדיח גם את ישמעאל, לעשות "קואליציה" ולהתקשר עמו כנגד בכורת יעקב. ואולם ישמעאל עצמו עומד בתשובתו, ובראותו את עשו הוא "מקבל התקף לב" בטרם גמרו את השידוך, ומסתלק (ראו רש"י בסוף פרשת תולדות), כך שהזיווג שנגמר אחר כך "זה כבר לא זה" ואין לנו ישראל לחשוש מפניו.

ומכל מקום יש להרגיש לימינו ולמצבנו העכשוי, שיש לטפל־נכון קודם כל בבני ישמעאל הקרובים אלינו, ולעורר בהם את ניצוץ אביהם ישמעאל שעשה תשובה ומסוגל להכפיף עצמו אלינו, ולשחררם אט אט מן העבודה זרה (והרצחנות) של הישות הזרה הפלשתינית שנתגלגלו אליה ברבות הימים. ולאחר מכן יבוא גם תיקונו הקשה־יותר של עשו וגאוותו וכעסו (כאשר ייפקע חיבורו לישמעאל), ותתפוגג האנטישמיות העמלקית (הניזונת היום בעיקר מן הבעייה הפלשתינית), המינות ההמנית הצוררת ומונעת את הגויים מלעלות אל הר ה'.

אבל לשם כך ולפני הכל, יש לעשות תיקון פנימי בישראל גוי אחד: החרדים־הצדיקים צריכים לחדול לרגע מעיסוקם בענייניהם שלהם, צודקים ככל שיהיו, לשוב אל כלל ישראל, להאמין בו, לרחם עליו ולהצילו מהתחזקות הלאומנות הפלשתינית הזרה, הצוררת־הנפרדת, ולהפוך אותה לבלתי־רלוונטית וחסרת תוחלת לגמרי. וזאת על ידי **דרישה נמרצת ובלתי מתפשרת לממשלת אחדות כלל־יהודית** שתעקור לגמרי, סופית ובמוחלט, עבודה זרה (-חלומות לאומניים) מישמעאל ותאפשר את סיפוחם האמתי (גם של הללו היושבים כעת ביו"ש!), על בסיס אישי, של הטובים שבהם (והם לדעתי הרוב), כגֵרים עם שוויון סוציאלי מלא בחביבות יתירה ו**ללא אזרחות** (ובכך ייבחנו). זו צריכה ויכולה להיות כעת הדרישה האולטימאטיבית של החרדים, לקדש שם שמים ולתיקון עולם במלכות ש־ד־י.

יתכן שתהא זו "שעתם היפה" של החרדים, שיהפכו את עורם באחת מצדיקים־צודקים לחסידים־מתחסדים עם הכלל ללא שום אינטרס **אישי ופוליטי** [ומה טוב אם יהיה זה מלווֶה בויתור מרצון על זכות בחירה מצד הלוויים שבתוכם, תופסי התורה האמיתיים שאין להם חלק ונחלה ועניין פנימי במירוץ הכלכלי הכללי – מה שיתן תוקף־יתר, פנים מאירות ונשיאת חן לדרישתם הציבורית לייהוד המדינה לשם עתידה הטוב, מה שמובן ומוסכם היום על דעת רוב הציבור (מלבד הפוליטיקאים, המפטירים־כאשתקד כדרכם...)].